

บทที่ 1

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก อาชีพการเลี้ยงโคนมก็เป็นอีกอาชีพหนึ่งที่รัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนและส่งเสริมเพื่อช่วยสร้างอาชีพและรายได้แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม เนื่องจากอาชีพนี้เป็นอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้ค่อนข้างดีและสม่ำเสมอกว่าอาชีพการเพาะปลูกทั่วไปซึ่งมีปัจจัยเกี่ยวกับสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศและการตลาดเข้ามาเกี่ยวข้อง ถึงแม้ว่าการประกอบอาชีพนี้ต้องอาศัยความรู้ ระบบการจัดการฟาร์มที่ดีและเงินลงทุนเริ่มแรกค่อนข้างสูง รัฐบาลโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงได้กำหนดมาตรการสนับสนุนการเลี้ยงโคนมโดยมีแนวทางพัฒนาปศุสัตว์ด้านโคนมซึ่งมีจุดมุ่งหมายให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมรวมตัวกันเป็นสหกรณ์เพื่อเป็นตัวแทนของเกษตรกรในการดำเนินธุรกิจร่วมกัน ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ระหว่างเกษตรกรผู้เป็นสมาชิก ทั้งด้านการจัดหาปัจจัยการผลิต การรวบรวมน้ำนมดิบ การขนส่ง การแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์นมและการผลิตอาหารสัตว์ โดยกรมส่งเสริมสหกรณ์จะเป็นผู้รับผิดชอบในการให้คำแนะนำด้านวิชาการและให้คำปรึกษาแก่สหกรณ์โคนม เพื่อให้ประกอบอาชีพนี้ได้อย่างราบรื่นและประสบความสำเร็จ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สหกรณ์โคนมมีการดำเนินงานและให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆแก่สมาชิก เช่น การมีศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบ มีโรงผสมอาหารสัตว์ มีร้านค้าจำหน่ายวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการเลี้ยงโคนม มีหน่วยรักษาป้องกันโรค มีโรงงานแปรรูปน้ำนมดิบ และมีการให้สินเชื่อแก่สมาชิก เป็นต้น จากรายงานผลการดำเนินงานและฐานะการเงินสหกรณ์การเกษตรรูปพิเศษ (สหกรณ์ผู้เลี้ยงสัตว์และสหกรณ์โคนม) ประจำปีพ.ศ. 2544 โดยกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ แสดงผลการดำเนินงานของสหกรณ์โคนมจากปีพ.ศ.2540-2544 เป็นกำไรสุทธิทุกปี แต่ในปีพ.ศ.2544 มีผลกำไรสุทธิลดลง เนื่องจากการดำเนินงานที่มีต้นทุนสูงและค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามต้นทุนดำเนินงานของสหกรณ์โคนมมีปริมาณเพิ่มขึ้นทุกปีแสดงถึงการขยายตัวของธุรกิจในสหกรณ์โคนม การดำเนินงานด้านต่างๆจะมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น โอกาสที่จะเกิดข้อผิดพลาดหรือทุจริตจึงมีได้ง่าย ดังนั้นสหกรณ์โคนมจึงจำเป็นต้องมีระบบการควบคุมภายในที่มีประสิทธิภาพเพื่อช่วยป้องกันข้อผิดพลาดและการทุจริตเหล่านั้น ตลอดจนเป็นแนวทางให้ผู้บริหารสหกรณ์ควบคุมการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และข้อบังคับของสหกรณ์

ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงศึกษาถึงระบบการควบคุมภายในของสหกรณ์โคนมตามระเบียบของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ โดยมุ่งเน้นที่องค์ประกอบการควบคุมภายในตามแนวคิดของ

The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO) ซึ่งประกอบด้วยสภาพแวดล้อมของการควบคุม การประเมินความเสี่ยง กิจกรรมการควบคุม สารสนเทศและการสื่อสาร ตลอดจนการติดตามและประเมินผล เพื่อให้ทราบว่าสหกรณ์โคนมมีการตระหนักถึงความสำคัญของระบบการควบคุมภายในมากน้อยเพียงใดและมีวิธีปฏิบัติสำหรับระบบการควบคุมภายในเหมาะสมครบถ้วนตามที่ทางราชการกำหนดหรือไม่เพียงใดรวมถึงปัญหาและข้อบกพร่องที่เกิดขึ้น โดยศึกษาเปรียบเทียบจากทั้งสองมุมมองคือจากทั้งมุมมองของเจ้าหน้าที่บริหารงานตรวจสอบบัญชีและจากมุมมองของพนักงานสหกรณ์เองเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการควบคุมภายในของสหกรณ์โคนมให้มีความเหมาะสมนำไปสู่การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

จากที่มาและความสำคัญของปัญหาข้างต้นการวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาระบบการควบคุมภายในของสหกรณ์โคนมดังนี้

1. เพื่อประเมินระบบการควบคุมภายในของสหกรณ์โคนมในประเทศไทย
2. เพื่อสำรวจปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบการควบคุมภายในของสหกรณ์โคนมทั้งด้านสภาพแวดล้อมการควบคุม การประเมินความเสี่ยง กิจกรรมควบคุม สารสนเทศและการสื่อสารและการติดตามและประเมินผล
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลของระบบการควบคุมภายในกับผลการดำเนินงานและทุนดำเนินงาน
4. เพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสมต่อระบบการควบคุมภายในแก่สหกรณ์โคนมในประเทศไทย

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

จากการวิจัยในครั้งนี้มีสมมติฐานที่สำคัญสรุปได้ดังนี้คือ

1. การประเมินระบบการควบคุมภายในของสหกรณ์โคนมมีปัญหาด้านสภาพแวดล้อมการควบคุม
2. การประเมินระบบการควบคุมภายในของสหกรณ์โคนมมีปัญหาด้านการประเมินความเสี่ยง
3. การประเมินระบบการควบคุมภายในของสหกรณ์โคนมมีปัญหาด้านกิจกรรมควบคุม

4. การประเมินระบบการควบคุมภายในของสหกรณ์โคนมมีปัญหาด้านสารสนเทศและการสื่อสาร
5. การประเมินระบบการควบคุมภายในของสหกรณ์โคนมมีปัญหาด้านการติดตามและประเมินผล
6. ประสิทธิภาพของระบบการควบคุมภายในมีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานของสหกรณ์โคนม
7. ประสิทธิภาพของระบบการควบคุมภายในมีความสัมพันธ์กับทุนดำเนินงานของสหกรณ์โคนม

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับระบบการควบคุมภายในของสหกรณ์โคนมทั่วทุกภูมิภาคในประเทศไทยเพื่อประเมินระบบการควบคุมภายในรวมถึงปัญหาและข้อบกพร่องที่เกิดขึ้น เพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการควบคุมภายในโดยข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

ข้อมูลปฐมภูมิ มีที่มาดังนี้

1. จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานของพนักงานแผนกต่างๆภายในสหกรณ์โคนม
2. จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่บริหารงานตรวจสอบบัญชีประจำสำนักงานตรวจสอบบัญชีสหกรณ์เกี่ยวกับระบบการควบคุมภายในของสหกรณ์โคนม
3. จากการส่งแบบสอบถามโดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มเจ้าหน้าที่บริหารงานตรวจสอบบัญชีและพนักงานสหกรณ์โคนม

ข้อมูลทุติยภูมิ

มีที่มาจากการศึกษาจากงบการเงินของสหกรณ์ หนังสือ วารสาร บทความ งานวิจัย สิ่งพิมพ์ต่างๆ เว็บไซต์(Website) และเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง

จากนั้นทำการรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามและใช้โปรแกรมสำเร็จรูปSPSSในการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในรูปแบบของการแจกแจงความถี่ ร้อยละหรือเปอร์เซ็นต์ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าเฉลี่ยเลขคณิต แผนภูมิและตารางประกอบการบรรยายโดยจำแนกตามลักษณะข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้จะทำการศึกษาระบบการควบคุมภายในตามแนวคิดของ

The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO) โดยในมุมมองของพนักงานสหกรณ์จะใช้แบบสอบถามที่พัฒนาซึ่งอ้างอิงจากแนวทางการจัดชั้นคุณภาพการควบคุมภายในของสหกรณ์ของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งจำแนกองค์ประกอบเป็น 5 ประเภทดังนี้

1. ด้านสภาพแวดล้อมของการควบคุมพิจารณาเรื่องของโครงสร้างสหกรณ์นโยบายและการวางแผนงาน บุคลากรทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายจัดการ
2. การประเมินความเสี่ยงพิจารณาตามประเภทของธุรกิจได้แก่ การรับฝากเงิน การให้สินเชื่อ ธุรกิจการจัดหาสินค้ามาจำหน่าย ธุรกิจรวบรวมผลผลิต ธุรกิจให้บริการและส่งเสริมการเกษตรรวมถึงการบริหารเงินทุน
3. ด้านกิจกรรมควบคุมพิจารณาเรื่องการจัดทำบัญชี เงินสด เช็ค ลูกหนี้ สินค้าคงเหลือ เงินลงทุน สินทรัพย์ถาวรที่มีตัวตนและไม่มีตัวตน เจ้าหนี้เงินกู้ เงินรับฝาก ทุนเรือนหุ้นและทุนสะสมตามข้อบังคับ ระเบียบและอื่นๆ
4. ด้านสารสนเทศและการสื่อสาร พิจารณาทั้งการสื่อสารภายในและภายนอกกิจการ
5. ด้านการติดตามและประเมินผลเพื่อพิจารณาว่ามีการปฏิบัติเป็นไปตามกฎหมาย ข้อบังคับและระเบียบที่กำหนดตลอดจนสถานการณ์ด้านการบริหารงานของสหกรณ์

ส่วนการศึกษาในมุมมองของเจ้าหน้าที่บริหารงานตรวจสอบบัญชีจะประเมินถึงความเหมาะสมของระบบการควบคุมภายในที่สหกรณ์โคนมถือปฏิบัติโดยพิจารณาจากองค์ประกอบทั้ง 5 ด้านของระบบการควบคุมภายในดังนี้

1. สภาพแวดล้อมการควบคุม พิจารณาจาก
 - ความซื่อสัตย์และมีจริยธรรมของผู้บริหารและพนักงาน
 - ความรู้ ทักษะและความสามารถของพนักงาน
 - ความมีประสิทธิภาพของคณะกรรมการบริหารและคณะกรรมการตรวจสอบ
 - ปรัชญาการบริหารและรูปแบบการปฏิบัติงาน
 - โครงสร้างการจัดองค์กร
 - วิธีมอบอำนาจและความรับผิดชอบ
 - นโยบายด้านทรัพยากรมนุษย์เช่น ว่าจ้าง พัฒนา เลื่อนตำแหน่ง จ่ายค่าตอบแทน

เป็นต้น

2. การประเมินความเสี่ยง พิจารณาจาก

- การกำหนดวัตถุประสงค์ระดับกิจการ
- การกำหนดวัตถุประสงค์ระดับกิจกรรม
- การระบุความเสี่ยง
- การประเมินความเสี่ยง
- การบริหารความเสี่ยงหรือความเปลี่ยนแปลง

3. กิจกรรมควบคุม พิจารณาจาก

- การกำหนดนโยบายและวิธีปฏิบัติงานที่ชัดเจน
- การสอบทานโดยผู้บริหารสูงสุด
- การสอบทานโดยผู้บริหารระดับกลาง
- การควบคุมการประมวลผลข้อมูล
- การควบคุมทางกายภาพเช่นการป้องกันสินทรัพย์ที่มีตัวตน การตรวจนับ การจัดเวรยาม

รักษาการณ์ การประกันภัย

- การแบ่งแยกหน้าที่
- ดัชนีวัดผลดำเนินงาน
- การควบคุมด้านหลักฐานเอกสาร

4. สารสนเทศและการสื่อสาร พิจารณาจาก

- ระบบสารสนเทศที่เชื่อถือได้และทันกาล
- มีการสื่อสารอย่างเพียงพอทั้งภายในและนอกองค์กรและมีการเปิดรับฟังความคิดเห็น

อย่างสร้างสรรค์

- การสื่อสารระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง

5. การติดตามและประเมินผล พิจารณาจาก

- การติดตามระหว่างปฏิบัติงาน
- การประเมินผลอิสระโดยผู้สอบกิจการ
- การรายงานข้อบกพร่องและแก้ไข
- การติดตามว่าข้อบกพร่องได้ทำการแก้ไขแล้ว

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาประเด็นดังกล่าวข้างต้นจะไม่รวมถึงการตรวจสอบภายในซึ่งสำหรับ สหกรณ์เรียกว่าการตรวจสอบกิจการโดยผู้สอบกิจการ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ในการศึกษาระบบการควบคุมภายในของสหกรณ์โคนม ผลของการวิจัยมีประโยชน์ดังนี้

1. เพื่อให้ทราบถึงการควบคุมภายในของสหกรณ์โคนมในประเทศไทยในปัจจุบันว่ามี การปฏิบัติอย่างไรและมีความเหมาะสมเพียงใด
2. เพื่อกระตุ้นให้สหกรณ์โคนมเห็นความสำคัญของระบบการควบคุมภายใน เนื่องจาก ระบบการควบคุมภายในเป็นระบบที่ช่วยให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
3. เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงระบบการควบคุมภายในของสหกรณ์โคนมในประเท ศไทยให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
4. เพื่อเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการศึกษาและวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องกันต่อไปในอนาคต

ในบทต่อไปจะเป็นการกล่าวถึงลักษณะการดำเนินงานของสหกรณ์โคนมในประเทศไทย ว่ามีความเป็นมาอย่างไร มีวัตถุประสงค์อย่างไรในการส่งเสริมสหกรณ์ตลอดจนนโยบายและ กลยุทธ์ในการส่งเสริม ต่อจากนั้นจะแสดงถึงโครงสร้างของระบบการบริหารงานของสหกรณ์โคนม หน้าที่ความรับผิดชอบของฝ่ายและแผนกต่างๆที่เกี่ยวข้องและประเภทการดำเนินธุรกิจของ สหกรณ์โคนม บทที่ 3 จะกล่าวถึงระบบการควบคุมภายในโดยเริ่มจากความหมายและวัตถุประสงค์ โครงสร้างและองค์ประกอบของการควบคุมภายในตามแนว COSOและมีการประยุกต์ เข้ากับของสหกรณ์โคนม นอกจากนั้นเป็นขั้นตอนและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินการควบคุมภายใน ส่วนบทที่ 4 เป็นเรื่องเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่าง วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล สมมติฐานและการวิเคราะห์ข้อมูล ต่อไปบทที่ 5 จะกล่าวถึงผลการประเมินระบบการควบคุมภายในของสหกรณ์โคนม โดยแบ่งเป็น 2 มุมมองคือมุมมองจากการตอบแบบสอบถามของ พนักงานสหกรณ์โคนมและอีกมุมมองจากเจ้าหน้าที่บริหารงานตรวจสอบบัญชี และสุดท้ายในบท ที่ 6 เป็นการสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ